

Тема : ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ (1921-1939 РР.)

1. Українські землі в складі Румунії

Скориставшись поразкою Австро-Угорщини в Першій світовій війні та Української національно-демократичної революції, Румунія під різними приводами в 1918-1919 рр. анексувала значну частину української етнічної території: *Хотинський, Ізмайльський і Акерманський повіти колишньої Бессарабської губернії (11600 км).* Українці Румунії за офіційною статистикою становили 580 тисяч осіб. На території Буковини та Бессарабії діяв *воєнний стан 1918-1927 рр.*, що унеможливлювало легальну діяльність українських політичних партій, що в сукупності із загостренням соціально-економічного становища призводило до численних виступів проти влади, за період *1918-1924 рр.* відбулось понад 150 збройних виступів. Найбільшим з них стало *Татарбунарське повстання*, яке розпочалось в ніч на *16 вересня 1924 р.* Влада перейшла до ревкому на чолі з місцевим комуністом О. Ключніковим. Число повсталих досягло 6 тисяч. Впродовж 5 днів повсталі тримали оборону проти румунських регулярних частин, але повстання було жорстоко придушене.

Група татарбунарських повстанців.

Офіційний державний курс був спрямований на *румунізацію українського населення*, законом про шкільну систему від *26 грудня 1924 р.* українців називали «*румунами, що забули рідну мову*», було румунізовано не лише назви населених пунктів, а й прізвища. В 1936 р. з'явився спеціальний циркуляр, який забороняв вживати історичні назви в офіційних документах та пресі. Православну церкву було перейменовано у «*Румунську православну церкву*», а автономну Буковинську митрополію підпорядкували румунському патріархові, мовою богослужінь була лише румунська.

Економічне становище. Проводячи аграрну реформу уряд встановив для українських селян високі викупні платежі на поміщицькі маєтності, натомість для румунських колоністів створювались сприятливі умови. *Промислові підприємства Північної Буковини та Бессарабії залишалися дрібними та напівкустарними. Лише 4,25% підприємств у 1930 р. мали від 6 до 20 робітників, і тільки 2% - на яких працювало 20 робітників.* Найбільшу питому вагу в економіці краю становила харчова промисловість. Зусилля підприємств української частини Бессарабії спрямовувались на

розвиток таких виробництв, як обробка шкіри, варіння мила, виробництво тканин, сукна та олій.

2. Українські землі у складі Чехо-Словаччини

Підкарпатська Русь - офіційна, назва центрально-східної частини Закарпаття, у 1919-1938 рр. вона була автономною адміністративно-територіальною одиницею у складі Чехословаччини (з 1927 р. - Підкарпато-руський край, Підкарпатський край). *Закарпаття поділено на три частини: Підкарпатську Русь, Пряшівщину, яка ввійшла безпосередньо до Словаччини, та Мармороський Сигіт, яка залишилася у складі Румунії. Територія Підкарпатської Русі охоплювала Хустську, Берегівську і Ужгородську округи і в адміністративному відношенні творила одну жупу.*

За переписом 1930 р., на Закарпатті проживало 616 тисяч людей, з них 438 тисяч українців. Становище українців у складі Чехо-Словаччини було кращим, ніж в Польщі, Румунії чи СРСР. Прага зробила кроки в напрямку економічного розвитку Закарпаття, було проведено аграрну реформу, поміщицьку землю було передано селянам. *Станом на 1930 р., у промисловості було зайнято лише 16 тисяч осіб.* Найвпливовішою політичною силою було *Українське національне об'єднання, на чолі з українофілом Августиним Волошином.* Русофілів репрезентував *А. Бескид*, який був губернатором краю 1923-1933 рр. Досить потужні позиції були і в місцевих *комуністів*, а також *мадяронів*, які орієнтувались та спонсорувались Угорщиною.

Августин Волошин.

Криза міжнародних відносин 1938 р., яка була спричинена зростаючими претензіями Гітлера призвела до Мюнхенської конференції у вересні 1938 р., за рішенням якої Велика Британія та Франція погодились передати Німеччині Судетську область Чехо-Словаччини, що було використано як прецедент Польщею та

Угорщиною, перша анексувала Тешинську Сілезію, а друга – претендувала на Закарпаття. Політичні сили Закарпаття вирішили скористатись ситуацією та добитись обіцяної автономії, яка була надана Прагою *11 жовтня 1938 р.* Але голова автономії русофіл А. Бродій, працював на Угорщину, черешч що, новим головою автономії став *Августин Волошин, який сформував проукраїнський уряд, спираючись на УНО.* Проте міжнародна ситуація загострювалась, 2 листопада за рішенням Віденського

арбітражу Прага змушена була передати Угорщині південні райони Словаччини та Підкарпатської Русі.

Уряд Волошина переніс свою резиденцію до *Хуста*. Адміністративні органи, система освіти й видавнича справа переводились на *українську мову*. Розпочалась організація народної оборони – *Карпатської Січі*. 12 лютого на виборах то сейму УНО набрало **92% голосів**. Проте Гітлер вирішив повністю ліквідувати Чехо-Словаччину та віддати Закарпаття своєму сателіту – Угорщині. В цих надзвичайно складних умовах Августин Волошин приймає рішення про *проголошення незалежності Карпатської України, сейм 15 березня 1939 р. підтвердив незалежність Карпатської України, а Волошин був обраний її президентом*. Державною мовою оголошувалась українська, державним прапором синьо-жовтий, а державним гербом – сполучення крайового герба з національним. Державним гімном – «Ще не вмерла України..». Мадяри розпочали наступ **14 березня**, їм протистояли Карпатські січовики, кількістю в 2 тисяч, тримаючи мужню оборону до **17 березня**, захисники Карпатської України проявили героїчну мужність та відданість ідеї незалежності України.

Плакати Карпатської Січі

Карта Карпатської України.